

GENEL DURUM

- ✓ Hz. Muhammed 571 yılında Mekke'de dünyaya geldi. Bu dönemde Mısır, Suriye, Anadolu ve Doğu Avrupa'da **Doğu Roma**(Bizans) **İmparatorluğu**, İran'da **Sasani İmparatorluğu**, Türkistan'da **Kök Türk Devleti** bulunuyordu.

Cahiliye Dönemi:

- İslamiyet'ten önce Arap Yarımadası'nda **Cahiliye Dönemi** diye adlandırılan bir dönem yaşanıyordu.
- Bu döneme Cahiliye Dönemi denmesinin nedeni o bölgede yaşayan **insanların medeni açıdan geri kalmaları ve toplumsal ahlak anlayışının çökmüş olmasıdır.**

Cahiliye Dönemi'nde Arap Yarımadası'nın durumu şöyledir:

Dini:

- Araplar kendi yaptıkları putlara taparlardı. **Putperestlik** yaygındı.
- Mekke şehrinde bulunan kutsal kabul ettikleri **Kabe**'de önemli putları bulunurdu.

Sosyal ve Ekonomik:

- Araplar arasında **kız çocuklarına ve kadınlara değer verilmezdi.** İnsanların bir kısmı köle olarak çalıştırılırdı. Her türlü kötü davranış yaygındı. Can ve mal güvenliği yoktu.
- Mekke ve çevresinde **ticaret gelişmişti.** Alışverişte faizcilik yaygındı.

Kültürel:

- Okuma yazma yaygın değildi. Mekke'de ticari amaçla yapılan panayirlarda **şiiir yarışmaları** düzenlenirdi.

Siyasi:

- İslamiyet'ten önce **Arap Yarımadası'nda siyasi birlik yoktu.** Kabilelere bölünmüş Araplar arasında sürekli devam eden kan davaları yaygındı.

İSLAMİYETİN DOĞUŞU

- Hz. Muhammed'e **ilk vahiy** Hira mağarasında **610** yılında gönderildi.
- Hz. Muhammed'e peygamberlik geldikten sonra ona ilk inananlar **Hz. Hatice, Hz. Ebubekir, Hz. Ali ve Hz. Zeyd** oldu.
- Hz. Peygamberin sohbetine katılıp ona inanan kişilere **sahâbe** denirdi.
- Mekkeliler İslam dininin yayılmasına tepki gösterdiler. Müslümanlara baskı ve şiddet uyguladılar. **Zor durumda kalan Müslümanlar, Mekke'den Medine'ye göç etmek durumunda kaldılar.**

Hicret:

- Mekke'li müşriklerin baskısına dayanamayan Müslümanların Mekke'den Medine'ye göç etmesine **Hicret** adı verilir.
- Hicret, **hicri takvime** başlangıç olarak kabul edildi

Muhacir-Ensar:

- Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanlara **muhacir**,
- Hz. Muhammed'i ve muhacirleri koruyan Medineli Müslümanlara da **ensar** denilmiştir.

- Hz. Peygamber Müslüman, Yahudi ve Medineli putperestleri bir araya getirerek **Medine Vesikası** (Medine Sözleşmesi)'ni yaptı. Bu sözleşme, ahlak ve adalet ilkeleri açısından oldukça önemlidir.

Medine Vesikası'nın bazı maddeleri şunlardır:

- Müslüman ve Yahudi toplulukları barış içerisinde yaşayacaklardır.
- Medine'nin savunması birlikte yapılacaktır.
- Yahudiler dinlerini yaşamakta serbest olacaktır.
- Müslümanlar ve Yahudiler, dışardan gelecek bir tehlike karşısında birbirlerinin yanında yer alacaktır.

- Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretinden sonra gerçekleştirdiği ilk faaliyetlerden biri **Mescidi Nebevî**'nin inşasıdır.

- Mescidin yanına öğrencilerin kalması ve eğitim görmeleri için odalar (**suffe**) yapıldı. Bu suffede **öğretmenler** görevlendirildi. Bu öğretmenler suffe talebelerine Kur'ân, yazı ve hikmet öğretiyorlardı.
- **Küttâb**, çocuklara ilk dinî eğitimin verildiği eğitim kurumudur. Hem okuma yazma öğretilen hem de dinî eğitim verilen bu kurumlar Batı dillerinde "**Kur'ân okulu**" şeklinde isimlendirilmiştir.
- İslamiyet, hastalıkların tedavisine büyük önem vermiştir. Hz. Muhammed (sav); insanlara tedavi olmalarını tavsiye etmiş, çeşitli tedavi yöntemleri önermiştir. Onun tedavi konusundaki sözleri **Tıbb-ı Nebevî** olarak adlandırılmıştır.

Mekkelilerle Müslümanlar arasında yapılan savaşlar

Bedir Savaşı: Mekkeli müşrikler ile Müslümanlar arasında yapıldı. Savaşı Müslümanlar kazandı. (624)

Yorum:

- Savaş sonunda esir olan Mekkeli müşriklerden okuma-yazma bilenler, on Müslüman'a okuma-yazma öğretmeleri şartıyla serbest bırakıldı. Bu durum İslam'ın **eğitime verdiği önemi** gösterir.

Uhud Savaşı: Mekkeliler ile Müslümanlar arasında yapıldı. **Okçuların yerlerini terketmesi nedeniyle** Müslümanlar savaşı kaybetti.

Hendek Savaşı: 627 yılında Müslümanlar ile Mekkeliler arasında yapılan Hendek Savaşı'nı Müslümanlar kazandı.

Hudeybiye Antlaşması: 628 yılında Mekkeliler ile Müslümanlar imzalandı. Bu antlaşma ile Mekkeliler, Müslümanları bir devlet olarak **resmen tanımış** oldu.

Yorum:

Hudeybiye Antlaşması, **Müslümanların Mekkeliler tarafından siyasi bir güç olarak kabul edildiğini** gösterir.

Mekke'nin Fethi: Mekkelilerin Hudeybiye Antlaşması'nın şartlarını bozmaları üzerine İslam ordusu 630 yılında Mekke'yi fethetti.

Veda Haccı/Hutbesi: Hz. Muhammed son haccında Müslümanlara Veda Hutbesi ile seslenmiştir. Bu hutbede Cahiliye adetlerinin kaldırıldığını açık bir şekilde söylemiştir.

DÖRT HALİFE DÖNEMİ

- İslam tarihinde Hz. Muhammed'in vefatından sonra **Dört Halife Dönemi** başlamıştır.

Yorum:

- Peygamberimizin vefatından sonra yerine geçen dört halife, **Müslümanlar tarafından seçimiyle belirlendiği için** bu dönem bir tür **cumhuriyet dönemi** sayılır.

Hiz. Ebubekir Dönemi:

- Peygamberimizin vefatının ardından yönetime gelen **ilk halifedir**.
- Bu dönemde iç karışıklıklar bastırılmış, devletin parçalanması önlenmiştir.
- Savaşlarda pek çok hafızın şehit olması nedeniyle **Kur'an-ı Kerim kitap hâline getirilmiştir**.

Hiz. Ömer Dönemi:

- Dört Halife Dönemi içinde fetihlerin en çok yapıldığı dönemdir. **Kudüs, Suriye-Filistin, İran** bu dönemde fethedilmiştir.
- Sınırlar genişleyip nüfus arttığı için siyasi, hukuki, sosyal alanlarda düzenlemeler yapılmıştır.
- **Divan teşkilatı** kuruldu. (Yönetim-Siyasi)
- İlk kez **düzenli bir ordu** kuruldu. (Askeri)
- Devletin geniş sınırlara ulaşmasından dolayı da illere valiler ve kadılar atandı.
- **Hicri Takvim** bu dönemde hazırlandı.
- **Adli teşkilat** kurularak illere kadılar tayin edildi. (Adalet)
- **İkta sistemi** uygulanmaya başlandı. (Askeri-Ekonomik)
- **Beytülmal** adı verilen devlet hazinesi oluşturuldu. (Ekonomik)

Hız. Osman Dönemi:

- Bu dönemde fetihlere devam edilmiştir.
- **İlk İslam donanması** oluşturulmuştur.
- **Kıbrıs adası** fethedilmiştir.
- **Kur'an-ı Kerim çoğaltılmıştır.**

Hız. Ali Dönemi:

- Devletin merkezi Medine'den Kufe'ye taşınmıştır.
- **İç karışıklıkların devam ettiği ve bu nedenle fetihlerin durduğu bir dönemdir.**
- Hz. Ali'nin şehit edilmesiyle Dört Halife Dönemi sona ermiştir.
- **Hız. Ali, eğitime, bilime ve bilimsel çalışmalara büyük önem vermiş; İslam kültür ve medeniyetine önemli katkılarda bulunmuştur.**
- Açtığı okullara öğretmenler görevlendirmiş, kendisi de bu okullarda derslere katılmıştır. **"İlim bayrağımdır, nereye gitsem benimledir."** sözü, onun ilme ve eğitime verdiği önemi açıkça göstermektedir.

EMEVİLER

- Dört Halife Dönemi'nin sona ermesiyle Şam Valisi **Muaviye, merkezi Şam olan Emevî Devleti'ni kurdu.** (661-750)
- Bu dönemde **Muaviye'nin, oğlu Yezid'i kendinden sonraki halife tayin etmesi ile halifelik saltanata dönüştü.**
- Emeviler fetih politikasına ağırlık verdi. Bu fetihler ile İslamiyet Türkistan'da yayılmaya başladı. Kuzey Afrika'nın fethi tamamlandı.
- **Müslümanlar Avrupa'da İspanya'yı fethetti.**
- **İstanbul** ilk defa Müslümanlar tarafından kuşatıldı.
- Hz Hüseyin'in şehit edildiği **Kerbela Olayı** yaşandı.
- Emeviler Arap olmayan Müslümanlara karşı **ırkçı bir yaklaşım** içinde oldular. Bu politikaları İslamiyet'in yayılışını yavaşlatırken Emevî iktidarının yıkılışını hızlandırdı. Abbasiler, Emevilerin yönetimine son verdi.

Yorum:

- Emevilerin, **Arap olmayan Müslümanları mevali (köle) olarak görmeleri**, hem İslamiyetin yayılmasını yavaşlatmış hem de Emevilerin yıkılmasına ortam hazırlamıştır.
- Emeviler Arap milliyetçiliği yapmış ve **Arapları üstün tutan bir politika** izlemişlerdir. Emevilerin bu politikası Türklerin Müslüman olmasını geciktirmiştir.
- Halife Abdülmelik döneminde **ilk İslam parası bastırıldı.**
- **Arapça resmi dil haline getirildi.**
- Emevîler Dönemi'nde dinî bilimlerin yanı sıra pozitif ve sosyal bilimlerde de çalışmalar yapıldı. Başta felsefe olmak üzere **astronomi, matematik, tıp, kimya** gibi bilimlere ait eserler Arapçaya çevrildi.
- Kültür ile sanatın tarih potasında harmanlandığı alanlardan biri olan kitap sanatlarından, **hüsnü hat, tezhib, cilt sanatı** Müslümanların ilgi duyduğu sanatlar arasında yer almıştır.
- **Arap hattıyla, noktasız ve harekesiz olarak yazılmış ilk eser Kur'an-ı Kerim'dir.**
- Emevî Devleti yıkıldıktan sonra İspanya'da **Endülüs Emevî Devleti** kuruldu (756-1031). Endülüs Emevîleri, Avrupa'yı eğitim, bilim ve teknoloji alanlarında etkiledi.
- Bugünkü Batı medeniyetinin ilerlemesini sağlayan sebeplerden biri de Müslümanların Endülüs'teki (İspanya) faaliyetleridir.
- **Endülüs Emevî Devleti, Batı medeniyetini etkilemiş,** Endülüs Emevîleri yaptıkları çalışmalarla bilim, sanat, mimari gibi alanlarda insanlığın ortak mirasına katkıda bulunmuşlardır.
- Örneğin **Müslümanlardan kâğıt kullanımının öğrenilmesi, Batı toplumunu aydınlatacak olan bilginin hızlı yayılmasına zemin hazırlamıştır.**
- **İspanya'da kurulan Endülüs Emevî Devleti Arap toplumunun altın çağını yaşadığı ve önemli bilimsel gelişmelerin meydana geldiği bir zaman dilimi olmuştur.**

- Bu dönemde **kütüphaneler kurulmuştur**. Bu kütüphanelerde çeviri faaliyetleri hız kazanmıştır.
- **Endülüs Emevîleri devrinde kurulan kütüphaneler sayesinde bilim adamları ihtiyaç duydukları eserlere kolay bir şekilde ulaşma imkânı bulmuşlardır**.
- İspanya'da 781 yıl süren İslâm medeniyetinin sanat eserleri, İslâm sanatı için olduğu kadar dünya sanatı için de büyük önem taşırlar.
- Bu devir mimarisinin İspanya'da bıraktığı en önemli ve en ünlü bina, bütün dünya camileri içinde de müstesna bir yere sahip olan **Kurtuba Ulucamii**'dir
- **Kurtuba Ulu Camii, UNESCO tarafından 1984 yılında Dünya Mirası Listesi'ne dâhil edilmiştir**.

ABBASİLER

- Emevi hanedanlığına son veren Abbasiler 750 yılında **Bağdat** merkezli bir devlet kurdular.
- Abbasiler döneminde ırkçı tutumlardan vazgeçildi. Eşitlik ve adalete önem verildi.

Yorum:

Abbasiler döneminde **eşitlikçi ve hoşgörülü bir politika izlenmesi**, İslamiyet'in diğer milletler arasında daha hızlı yayılmasını sağlamıştır.

- **Halife Harun Reşid** döneminde ziraat, ticaret, bilim ve eğitim düzeyi arttı.
- Abbasiler, bilimsel çalışmalarla tanındılar. Bu dönemde eski Yunan düşünürlerinin ve bilginlerinin eserleri Arapça'ya tercüme edildi. Başkent **Bağdat önemli bir kültür merkezi hâline getirildi**. Burada büyük bir kütüphane kuruldu.
- İslam dünyasının tanınmış bilginleri Bağdat'ta toplandı. Matematik ve astronomi alanında çalışmalar yapıldı.
- Bağdat'ta **Beytül Hikme** adında bir **üniversite** açıldı.

- Bilim tarihinin gelişim duraklarından biri olan **Beytülhikme** akademisi uzun yıllar boyunca bilimsel faaliyetlerin merkezi konumunda olmuştur.
- Bağdat'ta kurulmuş olan **Beytülhikme**'de özellikle Hint, Helen ve Yunan bilimine ait eserler tercüme edilerek eski bilgiler geliştirilmiş, **bilimsel çalışmalar daha ileriye taşınmıştır**.
- **İbn-i Sina**'nın yazdığı **el-Kânûn f't-Tıbb** (Tıbbın Kanunu) adlı kitap, Abbâsîler Dönemi'nden itibaren uzun yıllar Batı'da ders kitabı olarak okutulmuştur.
- Abbasiler, **751'de Talas Savaşı**'nda Türklerle ittifak yaparak Çinlileri mağlup etti. Bu dönemden sonra **Türklerin İslamiyet'e girmesi hızlandı**.
- **Abbasilerin uyguladığı eşitlik ve adalet politikası gereği Türklere devlet içinde görevler verildi**.
- Abbasi halifeleri, Türklere önemli görevler vermelerinin yanında onlara çok güvendi. **Abbâsî Halifesi Mu'tasım**, Türkler için Bağdat'ın kuzeyinde **Samerra** şehri kuruldu.
- Samerra'da inşa edilen **Samerra Ulu Camii**, Abbâsî Dönemi'nin en önemli eserlerinden biridir.
- Ayrıca sınır güvenliğini Türklerin sağlaması için de **"Avasım"** adlı sınır şehirlerini kurmuşlardır.
- **İslam dünyasında bayramlar başta olmak üzere özel gün ve geceler ayrı bir öneme sahiptir**.
- Abbâsîler Dönemi'nde **Bağdat, Kudüs, Şam** gibi büyük şehirlerde Ramazan ve Kurban bayramları son derece coşkulu törenlerle kutlanmıştır. Bayram gecelerinde çeşitli şehirlerde fener alayları düzenlenmiş, kıyılarda kandiller yakılmış ve hilâfet sarayı ışıklarla donatılmıştır.